

עוצם עין אחת || בועז ארד מהפנט עורב

ביקור בתערוכה "1+0+1=2" של בועז ארד

עוזי צור 21.12.2017 11:03

בועז ארד, "1+0+1=2", גלריה רוזנפלד, תל אביב

את תערוכתו הטוטלית של בועז ארד ראיתי בהיותי עדיין תחת השפעת הצטננות קשה, וכך גם נכתב המדור עצמו, במצב של הזיית קדחת שכמו חיברה את כל חלקי התערוכה למציאות מקבילה המתקיימת בראשו הקודח ממילא של ארד, שנגלתה לי מבעד לסיעות עננים בארוקיים לבנבנים ומלאים.

כוהני הטעם הטוב, שומרי גחלת המכובדות המוזיאלית, נביאי הזעם, מעקמים את אפם בבואם להתמודד עם תערוכה של ארד. הם לא מוצאים בה טעם, עמוד־שידרה או היגד מעמיק על מצבנו. קשה להם להתמודד עם אמן אישי וטוטלי כל כך שהכל נובע ממנו, שהוא עמוד השידרה וקובע הטעם, ושהוא מתחבר מבעד לחיים ולאמנות אל העולם הסובב אותו, אל החי והדומם, באופן טבעי ונדיר כל כך.

החיבור שבין ארד לבעלי החיים שבחיינו שבאמנותו הולך ומעמיק, לא כהשלכות אדוניות של האני האנושי, אלא הם לעצמם כיצירים פלאיים המגלים לפניו עולמות אחרים, ובו בזמן נתונים לחסד או לשבט של האדם. ארד מחבר בפסליו הארעיים ובצירוי הקודחים את רוח האוונגרד החלוצי בבואו במגע המפירה של האמנות 'הפרימיטיבית' עם איזו סמיכות רוויה מתקתקה של בארוק מופרך לעניים. ביצירתו יש גם נחמה הנובעת דוקא מהנשכני מהאירוני — נחמה היא מילה שלא אוהבים לשמוע בחוגי היצירה לסוגיה, יש בה לכאורה פשרנות וסתגלנות, אך נחמתו של ארד היא מזן אחר; זן בלדי פולני. הייתי מת לשמוע את מסקנותיהם של חבורת ילדים ללא מבוגרים משוטטת בין העבודות בתערוכה.

את הפינה הרחוקה עוטפות כנפות שבכה דקורטיבית; שורות שורות של יהודי־נודד מלאכותי נמתחות ירוקות לאורך אלכסוניה, ובמרכזה צומח עץ מת; עץ שנעשה בו מעשה הרכבה פיסולי־אגרונומי; ומהענפים המתים צומחים חוטרם ירוקים פלסטיים עם עלים ספורים של עץ הדר מלאכותיים (האם יש כאן קינה סמויה לשיכוניה של יד אליהו, שנבנו ליוצאי הצבא הבריטי, ונעזבו לאנחות עם השנים), כשבראש העץ הגדום שוכנת סלסלת נצרים קלועה ובה מקנן ראשו הקרח של ארד, מפוסל בגסות. בכניסה — ציור מרובה שכבות ובו בזמן הוא נפרם בשוליו, ציור שלמרות פראותו ומתיקותו יש בו יופי רב, קצת כמו תמשיחי פומפיי שקמו לתחייה, ובה מוטיב חוזר אצל ארד — מראה כלב על רקע נוף של אגם והרים, והפעם זהו כלב שחור מפוחם, כנוע וטוב לב, כעין "שעיר לעזאזל". צלליתו השרופה מדגישה את עושר הנוף האידילי הקריר, ובקצה החזיון, בקו היום והלילה, ניצב הסנה הבוהר. ארד מצליח לאזן את המרכיבים המסוכסכים הללו שעל הבד הקטן, לכדי קומפוזיציה של יופי כמעט קלאסי. לעיתים הפשטות של ארד גובלת בגאוני, כב"חמורים": על "חמור" עץ ישן (אחד משני רגליו של "שולחן חמורים") ניצב בקצה בקצה, כבקצה צוק, חמור קטן ואפור, חושב לו "לקפוץ או לא לקפוץ", ללכת לאחור אינו יכול. המשוואה הצורנית שארד יצר נפלאה במשקליה בכל שלל הרבדים — זרקור זעיר מטיל את צילו של החמור וקצה "חמור" העץ על הקיר מאחור כצללית יופיו של האין מוצא. באמצע מרחב הרצפה עומדת מלונה מפלסטיק המדמה צריף עץ מכוסה גרעפים. ואם מלונה מדמה בית, אז למה לא "כלב מעשן", בדמות כלב המופיע בציור השעון על פתח המלונה, כלב תכלכל

המעלה עמוד של עשן צהוב, יונק את הסיגריה בהנאה, מחבק את עצמו בכל רגליו, כשקרפיון אפרפר נכנס לתמונה מהעבר השני כרוח רפאים סינית.

אחת העבודות המורכבות והמרשימות בתערוכה היא "פאנג". זהו אנסמבל של מרכיבים שאינם מחוברים זה לזה אלא רק מונחים, וארד מרכיב מהם מאזן מופלא של משקלים: חומרי, צורני, פואטי. העבודה הזו היא גלגול של שיר; שיר ערש לעולל שלא נולד או לעולל שהיה. למראשות לול תינוקות, אותו כלוב שסורגיו מנוגרים מעץ אורן בהיר, מונחים דלי ספונג'ה לבן שעל פיו מתייבש לו סמרטוט רצפה מכותנה, ומטאטא פלסטי. בקצה מקל המטאטא, הניצב באלכסון מעל פנים הלול, ארד תלה מסכה אפריקאית גדולה, בהירה, שחוקה משנים, של ראש מגולף בעץ. אולי זו הרוח הטובה הבאה לגרש את שדי האפלה מעל מיטת התינוק הריקה. אולי המטאטא והדלי באים להחליף את האם שכבר איננה, והילד שהיה לאיש שהיה לילד צריך ללמוד להרדים את עצמו בצעצועי האמנות.

"מלאך ההיסטוריה" של ארד, בשונה מזה של פאול קלה, מרחף על פני דלת של ארון מטבח ששימרה את הידית. המלאך הוא צללית של שבר מפסל אפריקאי עז מבע, הרץ על מצע הפורמייקה המצהיב, ובאופן פלאי הוא אוזח את ראשו הציפורי בידו, ומפנה את הראש לאחור אל העבר. ולטר בנימין היה מאשר את "מלאך ההיסטוריה" של ארד. שכן המלאכים של ימינו הם פליטים שנעקרו מביתם כדלת העקורה, הצפים על קליפות אגוז בין אפריקה לאירופה.